

MAGYAR SIKETNÉMA = OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár: Egész évre: Tagok számára . 7 kor. Mások számára 12 kor.	Felölös szerkesztő: G Ö N C Z I G Y U L A . Kiadó és laptulajdonos: a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kecskemét, Templom-utca 95. szám.
--	---	---

Tartalom: Gátfutás. — Jogosult-e a siketnémák beszédtanításának természetes módja után való törekvés? (Vége.) Plichta Béla. — A siketnémák beszédhangja. A. — Gyógypedagógiai intézetek 1909. évi december hó 31-én lezárt rangsora. — Értesítőnk mérlege. (Folytatás.) — Szakirodalmi szemle. Erdős István. — Hivatalos rész. — Vegyesek.

Gátfutás.

Van egy furcsa tornajáték a sportkedvelő ifjúság számára, ez a gátfutás. Ismeri mindenki. A furesasága abban rejlik, hogy nem a futás, hanem az *ugrás* benne a fő. Ezért azután a legjobb versenyfutók is igen könnyen hanyattvágódnak, ha rosszabbul tudnak ugrani, mint futni. Ugrani pedig muszáj annak, aki a gátfutásban részt akar venni. És hiába buknak sokan orra vagy hátra, résztvevő mégis szép számmal akad. Aki elesett, megtörli az orrát, leveri ruhájáról a port és alig várja az alkalmat, hogy újra gátat ugorhasson.

Ilyen örökös gátfutás a mi törekvésünk is. Csakhogy nem a magunk jószántából ugrunk, hanem kényszerűségből, vagy pedig jóhiszeműségből. De mindig ugrunk. Talpra még soha sem estünk, hanem inkább kezünk-lábunk összetörött már. Azonban olyan nagyot, mint most, még soha sem estünk. Pedig most szentül hittük, hogy talpra esünk. A gát emelője maga állította és erősen állította, hogy ez az ugrás, melyet ő vezényel, bizonyosan sikerül, mert a gát nem magas, a porondot ő maga gereblyézte meg, nem csuszhatunk el rajta. De úgy látszik, a mi végzetünk a bukás. A verseny-napjára nagy vihar támadt, a zápor árkot mosott a gát mögött és mi hanyatt-homlok hullottunk egymás hátára abba. A rendezőnk tehetetlenül áll a gödör szélén, mi pedig siránkozunk, fogat csikorgatunk, de tovább még mászni sem tudunk. Akár étlen-szomjan veszhetünk, amíg valaki segítségünkre jön.

No, de ne kerüljessük a dolgot, hanem vágjunk a velejébe.

Ma-holnap két esztendeje annak, hogy igazságunk érzetében teljes erővel és szent bizodalommal fogtunk oktatásügyünk, valamint

személyi dolgaink orvoslásának keresztülviteléhez. Őszinteséggel tártuk elé az ország törvényhozó testületének és magas kormányának bajainkat és a mindennapi kenyérért való szerény kívánságainkat. Kérésünk tárgyalását és elbírálását azóta türelemmel vártuk, de mindez ideig nem került rá a sor. Közben oly dolgok történtek, amelyek mellőzésünk által még inkább növelték személyi sérelmeinket.

Az állami tisztviselők nagyarányú fizetésrendezésének kapcsán az 1909. évi költségvetés keretébe beillesztetett a polgári iskolai tanárok státuszrendezése is és megoldást nyert. Csak nekünk nem jutott a milliókból, csak mi rólunk feledkeztek meg. És amikor azok, akik addig javadalmazás tekintetében mögöttünk voltak, szentesített törvény által jóval elibünk kerültek, nekünk csak ez a sovány ígéret jutott: „Figyelemmel a rendszeresített állások közötti aránytalanságra és az általános drágaságra, a gyógypedagógiai intézeteknél sem zárkozhattam el a tanítói állások méltányos arányosítása elől. A felső nép- és polgári iskolai tanszemélyzet létszámrendezésének mintájára itt a *több évre* felosztottan tervezett rendezés lényege az, hogy a rendes tanítók számára megnyitattik a VIII. fizetési osztály és az 1909. évi költségvetésben megállapított létszámot véve alapul, az eddig a IX., X. és XI. fizetési osztályban rendszeresített állások — a XI. fizetési osztályban meghagyandó néhány állás kivételével — ezentúl fokozatosan a VIII., IX. és X. fizetési osztályokba való egyenlő arányban osztatnak be *A szóbanforgó állásoknak a VIII. fizetési osztály tényleges megnyitásával járó arányos beosztását az 1910. évi előirányzatban kell majd megkezdni.*“

Ez jutott. És mi annyi hiábavaló gátfutás után, ezen a sovány ígéreten egy teljes esztendeig rágódtunk, tengődtünk abban a reményben, hogy no mégis csak sorosok leszünk már 1910-ben. Amint év közben innen-onnan hallatszott, nem is volt egészen ok nélküli a bizakodásunk. Jól értesültek azt mondták már előre, hogy az új költségvetésben valóban benne foglaltatik státuszunk rendezésének megkezdése. Noha azt is mondták, hogy *nem mindenben az ígéret szerint, mert nem helyeztetett az a VIII. fizetési osztály tényleges megnyitásának alapjára*. Ezzel méginkább megsoványodott az az ígéret. De hát ezt csak akkor tudhatnók, ha már látnók. *Bár látnánk!!*

Sok ígéretben volt már részünk. Hol hittünk, hol nem. De azért mindig ugrottunk és estünk-buktunk. Azonban olyan nagyot és keserveset még soha sem estünk, mint most. Máskor arra is számítottunk,

hogy ki is esúszhat alólunk a lábunk, de most olyan biztosra vettük a sikert, hogy álmunkban sem volt a bukás. Nyugodtan aludtunk egy derengő nap virradásának reményében.

Vihar támadt, politikai vihar. Nyakig vagyunk a *ex-lex*ben. Költségvetés nincs. Fizetésrendezés sincs. Sőt az a kormány is letűnt a politika láthatáráról, amely nekünk ígéretet tett. Vajjon az utánna következő beváltja-e azt, amit az előző ígért? Gondol-e ránk? Megadja-e azt a keveset is, amit oly szívszorongva vártunk? És mikor? A napról-napra nehezebb megélhetés terhe alatt roskadásig görnyedünk. Lesz-e, aki segít rajtunk?

De hát nem lehetett volna mindezt elkerülnünk? Erre mindannyian azt mondjuk: *igen*. Mégis hajbakapunk egymással e kérdés felett. Okai vagyunk magunk is, hogy így történt. Amikor jogos kívánságaink megszerzéséről volt szó, nem voltunk elég erősek, kitar-tók és serények az egyakarásban. Akinek pedig, tőlünk függetlenül, módjában és hatalmában lett volna rajtunk segíteni, nem tartotta alkalmasnak azt az időt felhasználni, amikor még nem lett volna késő a terv keresztülvitele és végrehajtása. De befejezett eseményekkel szemben hiábavaló minden szóvita. A hiba hiba marad, a mulasztás pedig mulasztás. Igyekezzünk azt helyrehozni, pótolni.

A kormányígéret beváltása a jövő törvényhozás hatalmában van, úgy, hogy az azt elismeri, magáévá teszi és 1910. évi január hó 1-re visszaható erővel ruházza fel. Erre kell törekednünk, ezt kell egyesült erővel biztosítanunk. A tervezett alapon, az év közepén vagy végén, történő egyszerű előléptetések csak csalódásunkat növelnék és bizalmunkat még jobban megingatnák.

Kezdhetjük a gátfutást elülről. Egyszer majd csak talpra esünk. A kitartás erőt ad és célhoz vezet.

Jogosult-e a siketnémák beszédtanításának természetes módja után való törekvés?

(Vége.)

A beszédtanítás természetes módjának előnyei.

Kizárólag a társalgás alapjára helyezett beszédtanításban benne van a beszédtanulás minden kedvező feltétele.

A növendék sok beszédet figyelhet meg; ő maga is sokkal többet beszélhet. Amellett, hogy több alkalma nyílik leolvasási képességének fejlesztésére, az arra rendelt agy-középpontja mind-mind fogé-

konyobbá válik a gondolat és a kifejezés gyors és biztos társításának végrehajtására. Kiejtése is gördülékenyebb lesz a beszédszervi mozgások gyakorlottsága által.

Megbecsülhetetlen előnye ennek a természetes módnak, hogy végre valóra váltja a pedagógusok évtizedek óta hangoztatott ama kívánságát, *hogy a gyermekből induljon ki, a gyermek legyen tanítási eljárásunk központja*. Ezen mód szerint ugyanis csak az nevezetnék meg, csak az fejeztetnék ki, ami a gyermeket közelről érdekli, amiről ő maga akar megnyilatkozni. Viszont amit nem akar lelkébe befogadni, annak felfogására nem kényszerítenők őt, mert ami ma közönyös előtte, arra nézve megvárnök a kedvező alkalmat, amikor már megjött iránta az érdeklődése. Nem gyakorolnánk rá erőszakot megnyilatkozását illetőleg, tehát a beszéd iránt sohasem támadna lelkében kedvetlenség vagy ellenállás. A kifejezéseket, mint a beszédnek megoszthatatlan egységeit sajátitaná el, tehát beszélés közben nem kellene neki a különböző nyelvalakok között válogatnia, hanem azok gépilegesen, akadály nélkül társulnának gondolataival.

Ily módon alkalom adatnék a növendéknek arra, hogy beszédjét saját egyénisége, agyának berendezési módja szerint, öntevékenység alapján építse fel, alakítsa ki. A szemét és lelkét foglalkoztató sok ezer kifejezés közül kiválogathassa, elraktározhassa azokat, amelyeknek megfelelő fogalmak már tudatában voltak, s amelyek érdeklődésének körébe esvén, folytonosan megnyilvánulásra törekcszenek. A többi kifejezést egyelőre nem kellene figyelemben részesítenie, hiszen majd sorra kerülnek azok is később, akkor, amikor már a jelentősebb fogalmainak megfelelő kifejezéseket megtanulta, vagy majd akkor, amikor érdeklődésének körébe emezek, a régebben elmellőzöttek lépnek. A gyermeki elme, ha megvannak hozzá a természetes feltételek, folytonosan fejlődik, tartalmában gyarapodni kíván, ennek a fejlődésnek megfelelőképen változnak érdeklődésének tárgyai is.

Egyszerre úgysem lehet mindent megtanítani. Bizzuk a megtanulandók mennyiségét és sorrendjét a gyermekre magára! Amit és amennyit képes megtanulni, ha megkedveltjük vele a tanulást, azt úgyis megtanulja. Többnek és az előtte nem kedvesnek megtanulására az erőszak alkalmazásának dacára sem képes.

*

A beszédtanítás természetes módja főként abban különbözik a most uralkodó eljárási módtól, hogy benne a nyelvalakoknak, mint ilyeneknek, épen semmi fontosság sem tulajdoníttatik.

Sehogysen tudok megbarátkozni a most uralkodó felfogás azon részével, amely szerint a gyermeki lelket megragadó, lebilincselő tartalmi anyagalmaz közül csak azt ragadjuk ki, azt részesítjük figyelemben, amelyiket valamely könnyebb, vagy az osztály előrehaladottságához képest szükségesnek tartott nyelvalak elsajátítására felhasználhatunk. Hasonlóképen helytelenítem azt a követelményt is, hogy az azonos jelentésű nyelvalakok gyakoriság és könnyűség szerint megválogattassanak.

Az egyes nyelvalakoknak, könnyűség vagy szükségszerűség szerint vizsgálva őket, csak viszonylagos értéket tulajdoníthatunk.

A könnyűség ténye még a kiejtés mikéntje szerint határozható meg leginkább. A „t” kiejtése könnyebb, mint az „unk” „ünk”-é. Azonban, hogy már most melyiket fogja föl a gyermeki elme könnyebben, a tárgyesetet-e, vagy a jelentő-mód mult idejének többes számú, első személyű alakját — ha a megtanításra szolgáló okot mindkét esetben a gyermek adja és ha mindkét eset egyformán jól, teljesen meg van világítva — egyéb körülménytől is függ.

Tegyük fel, hogy az egyik gyermek ezt akarná kifejezni: „Egy bácsi fát vág”, a másik meg ugyanakkor ezt: „Tegnap a fürdőben voltunk.” Ez a két, egyformán érdekes és értékes tanítási anyag közül én habozás nélkül az utóbbit választanám. Így járnék el még akkor is, ha a növendékek előtt az előbbi kifejezés alkotó részei viszonytalan alakjukban már ismeretesebbek volnának, míg az utóbbi kifejezés teljesen új volna előttük.

Tenném ezt azért, mert, noha az első eset is érdekes a gyermekek előtt, ezen ők mégis kívül állanak, az eseményben rejlő cselekvést egy harmadik személy végzi. A fürdőben ellenben ők maguk voltak, az ottlétnek minden érdekességét, örömet saját személyük élte keresztül és ennek minden mozzanata lelkükben mély gyökeret vert.

Ha ily érdekes a tartalom, a növendékekre nézve teljesen mindegy, hogy tanárjuk könnyűnek vagy nehéznek tartott, gyakran vagy ritkán előforduló kifejezésbe öltöztette-e a fogalmat. Ők, lelkük kifejezésre szomjazván, nem bírálgatják az új kifejezéseket, hanem elfogadják azokat mohón, társítják a megfelelő fogalommal, s emlékezetükbe vésik mélyen.

Nincs is abban semmi hiba, hogy a tanár azt a kifejezést tanítsa, ami a gyermek nyelvkincsének leginkább megfelel, ami az adott alkalommal éppen ajkára jó.

Ha a tanár sem válogatja kifejezéseit, akkor az ő beszéde is közvetlenebb lesz, s egész bizonyosan meg fog felelni a gyakorlati élet kívánta szükségletnek is. A hallók meg fogják a némát érteni, ha választékosabb kifejezésekkel él is, csak szabatos alakban használja azokat.

Hogy az azonos jelentésű kifejezések közül melyik használatosabb, melyik fordul elő gyakrabban és melyik nem? . . . Azt nagyon bajos dolog még hozzátétőlegesen is megállapítani. Egyik városban, egyik vidéken ez, a másikon meg éppen amaz használatosabb. Egyik ember ezzel él gyakrabban, a másik meg amazzal. Mit tudjuk mi, kikkel fog növendékünk sűrűbben érintkezni, s milyen kifejezéseket szoktak azok általában használni?

A nyelvalakoknak rámutatás által való szemléltetését is helytelennek, károsnak kell tartanom.

A sok kivétel, a rendhagyóság és az egyes, különböző jelentést eredményező járulékoknak sokszor teljes hasonlóságot mutató volta olyan labirintusba vezet a növendéket, amelyben az fejletlen érkeivel sohasem fogja magát tájékozni. Sőt minél tovább vezetjük, annál jobban belezavarodik majd benne.

Mit gondoljon a gyermek, ha figyelmét külön-külön felhívjuk rá, pl. a következő alakokról: kabát-ja és lát-ja, kalap-om és lát-om, szőlő-t és lő-tt, asztal-nak és ir-nak, áll-ok és virág-ok, meleg-edik és kilenc-edik stb. A parancsolómód „j” ragját lehet ugyan néhány, az alsó fokon már előforduló igén szemléltetni, de mit csináljunk ezekkel az alakokkal: olvass! fuss! nevéss! keress! hallgass! kérdezz! légy! ? Pedig ezek gyakoribbak, használatosabbak mint mások és már az első éveken fellépnek.

A vaj nem szolgálhat támasztékul.

Nem lehet segítő eszközüül felhasználni a nyelvalakokban rejlő törvényszerűségekre való rámutatást sem a beszédtanításban.

A rámutatás nem egyéb, mint a hasonlóságokra való eszméltetés, jelen esetben a kifejezések összehasonlítása. Ez az összevetés azonban csak akkor járhat haszonnal, ha az ismeretlen kifejezést egy ismerttel vetjük össze. Pl. ha tudatosan, minden esetben kifogástalanul használja a tanuló a tárgyesetet, akkor egy új szó tárgyeseténél megállapíthatjuk előtte a két tárgyeset azonosságát. De míg a tárgyesetről tiszta, biztos fogalma nincs, hiábavaló törekvés közölni vele: ennek is „t” van a végén, meg amannak is.

Tegyük fel, hogy a rámutatást sikeresen tudnók a tanításban alkalmazni. Akkor is mi lenne az eredmény? Az, hogy amikor növendékünk beszélni akarna, előbb kutatni kellene emlékezetében, milyen járulékot is illesszen csak a tüzsszóhoz, jó lesz-e ez, miért nem jó, miért való hozzá egy másik?

Szóval: beszédje nem könnyed, nem gépileges agybeli művelet lenne, hanem valóságos gátfutás.

A kifejezések az érzékű gyermek lelkében egy ideig csak sejtelmszerűen élnek, s csak többszöri észlelet által, kellő észbeli feldolgozás alapján nyernek világosságot.

Egyik-másik gyermek hónapokig rágódik egy-egy kifejezésen, amelyet hozzátartozói társalgásából felfogott, de amelynek értelmével még nincs tisztában. Amikor azután az teljesen kialakulva áll előtte, s amikor a legközelebbi alkalommal először él vele, mint új kifejezéssel, környezete, amely már rég elfeledte, hogy azt valaha használta volna, csodálkozva kérdezi: ugyan kitől tanulhatta ezt ez a gyermek?

A siketnémáknál is azt tapasztaltam, hogy ha alapos szemléltetés után bármily jól begyakoroltattam valamely beszédanyagot, ezt önmaguktól csak hónapok multával használták.

Hiábavaló dolog tehát a gyakorlást erőszakolni, a növendéktől valamit azonnal számonkérni, s a számadást követelni. Türelemmel kell várakoznunk addig, amíg a gyermek a tanulni valót teljesen meg nem emésztette.

A szakadattan társalgás a helyes tanításmód. Az egyes kifejezések ebben is sűrűn vissza-visszatérnek. *A gyakori előfordulás mindjárt gyakorlás számba megy.* Az élet jelenségei, lelki életünk tartalma minden adott helyzetben és viszonyban, új és új alakban, teljesen megvilágítva lép a növendékek szeme elé.

A beszédtanítás természetes módja ellen felmerülhet aggodalmak.

A beszédtanításnak általam ajánlott módjával szemben a következő aggodalmak merülhetnek fel látszólagos jogosultsággal:

a) Sok értékes kifejezés elmarad, s helyette olyanok taníttatnak meg, amelyek e fokon elhagyhatók.

b) A szükséges kifejezések nem fordulnak elő annyiszor, hogy teljesen begyakoroltatnának.

c) Néhány gyermek semleges magatartást fog tanúsítani tanításmódunkkal szemben, a társalgásban nem fog részt venni, azért abból semmi hasznot sem fog meríteni.

Ezekre vonatkozó megjegyzéseim a következők.

Semmi szükség sincs arra, hogy a növendékek az alsó fokon minden szükséges, minden értékes kifejezést megtanuljanak. Hiszen a művelt felnőttek sem ismerik azok valamennyiét.

A szükségszerűséget az szabja meg, hogy mely fogalmak élnek a siketnéma tanuló lelkében oly élénken, hogy azok kifejezésre is kívánnak jutni. Miután a beszédtanítás természetes módja épen azon alapszik, hogy ezt az egyénileg nyújtott anyagot akarja megnevezni, tehát csak hihető, hogy tényleg a szükségnek megfelelő kifejezéseket fognak növendékeink elsajátítani. Ami a köznapi életben gyakran előfordul, az lesz az iskolai beszélgetésüknek is gyakori tárgya. Ami gyakori, az szükséges is, nem kell tehát attól félnünk, hogy valami szükséges kimarad.

Az alsó fokon a beszédtanítás főcélja úgyis csak az, hogy a növendék beszédkészsége kialakuljon, alapot nyerjen, melyre tovább lehet majd építeni. Ha ezt a kialakultságot el tudjuk érni, akkor bátran bizakodhatunk abban, hogy még a hátralévő értékes kifejezéseket is meg fogják tanulni vagy az iskolában, vagy kint az életben.

A siketnémák nem is képesek olyannak a kifejezésére törekedni, ami nem szükségszerű, ami a mindennapi életbe nem illő.

Ők szellemi táplálékukat a gyakorlati élet legsilányabb mezejéről gyűjtögetik. Az ő lelkük tartalma nem azonos Ciceróéval, vagy Blériotéval, hogy attól kellene tartanunk, mintha oratori képet, vagy a levegő erőviszonyainak képletét kell majd himes szóvirágokba, illetve technikai műkifejezésekbe öltöztetnünk. Egészen nyugodtak lehetünk tehát a felől, hogy amit a siketnéma ki akar fejezni az alsó fokon, az mind hasznos, mind szükséges, mind a gyakorlati élet számára való beszéd.

Az könnyen meglehet, hogy a megtanítandó kifejezések nem fognak oly gyakran előfordulni, mint ahányszor a mostani eljárás mellett hangoztatjuk azokat mi és hangoztatják a gyermekek.

A tanulásban nem is az a fontos, hogy valamit egyfolytában huzamos ideig, szokszor ismételjünk, hanem az, hogy minden ismétlés alkalmával a gyermek érdeklődése is jelen legyen. Egyik-másik jelenség nap mint nap hat felszínes ingerként agyunkra, még sem alakul biztos tudássá, ellenben néha egy-egy egyszeri benyomás is kitörülhetetlenül vésődik emlékezetünkbe.

A természetes tanításmód mellett a növendékek kedve és ezzel együtt élénk érdeklődése állandóan biztosítva van, nem szül unalmat és lehangoltságot, mint a folytonos ismétlés, tehát az ezáltal elért eredmény nem lehet csekélyebb.

A gyermek élénk figyelem mellett sok dolgot egyszeri látásra is felfog, megjegyzi magának, míg e nélkül ezerszeres ismétlés dacára is lepereg a tanított anyag lelkéről, mint a falra hányt borsó.

Jogosulatlan az az aggodalom is, hogy néhány gyermek semmibe sem véve a közelében folyó beszélgetést, nem vesz abban részt, hanem elmerül saját gondolataiban.

A gyermeket hatalmas ösztön sarkalja a kifejezésre, különösen akkor, ha ez reánézve nem jár nagyobb fáradsággal. Örömet, kedvet leli a beszédben. Ez bővebb bizonyításra nem szorul. Csak a siketnémák szakadatlan jelelésére utalok.

Megtörténhetik egyszer-kétszer egy pár percen át, hogy nem kíván figyelni, hogy gondolatai másra terelődnek. De hogy napokon és heteken keresztül a körülötte történő dolgok iránt teljes közömbösséget tudjon tanúsítani, az kizártnak tekinthető.

Látnia kell folytonosan, hogy társai mily élénk társalgásba vannak merülve. A társalgás tartalma iránt kíváncsiságot érez, tudni szeretné, mi rejlik a mögött? Éreznie kell azonban, hogy ebben ő csak úgy vehet részt, ha elsajátítja azt az eszközt, amelynek társai már nagy mértékben birtokában vannak. Igyekezni fog tehát arra, hogy hamarosan elsajátíthassa azt és ne maradjon ebbeli képtenség dolgában társai mögött. Ez az elmaradottság csak ideiglenes jelenséggként fog nála mutatkozni; a többiek, a jobb növendékek, az előre haladtak szinte belehozzák őt a beszédbe.

*

Az idáig elmondottakkal, úgy vélekedem, sikerült beigazolnom a siketnémák beszéd-tanítása természetes módjának célravezető voltát, s ezzel együtt az utánna való lelkes törekvés jogosultságát.

Megokolttá teszi azonban e törekvést a lélek-megfigyelések ama nagy sorozata is, amelyek sürgös szükségként követelik a nevelési, oktatási eljárás teljes egészének az eddigi rendszer szűk, s inkább a felnőttek gondolkozásmódjának megfelelőképen felépített keretéből való kiszabadítását és az eljárási módnak minden tekintetben a gyermek egyéniségéhez való szoros hozzáillesztését. Megokolttá teszi még az ellentéteségeknek ama nagy tömege is, amelyek a siketnémák oktatásának mikéntje felől uralkodó felfogásban lépten-nyomon felbukkannak. Egyfelől a legkorszerűbb, leggyönyörűbb eszmék, másfelől a középkorból maradt, s szellemi gimnasztikákat követő elvek.

Felfogásom nem más, mint a most érvényben levő eljárási módnak tovább fejlesztése, jobban mondva: a benne rejlő kétértelműségeknek, ellentmondásoknak megszüntetése és azon gyönyörű elveknek diadalra juttatása, amelyek kifejezésre jutnak ugyan benne, de a nyelv alakok erőszakolt homloktérbe tolása miatt a gyakorlatban kellek nem érvényesíthetők.

Talán nincs mindenben igazam, de az egyenes út, amelyet megjelöltem, biztosan célhoz vezet. Ez törhetetlen meggyőződés.

Plichta Béla.

A siketnémák beszédhangja.

Siketnémáink beszédhangja nemhogy ki nem elégít, hanem bánt is bennünket. Rajtunk kívül talán másokat sem elégít ki, de bántani csak minket bánt. Nagyon bánt. Növendékeink hangképzésénél, illetőleg hangfejlesztésénél, valamint további hangjavításánál az eddig alkalmazott módszerek legfinomabban átszűrte igazságai szerint jártunk el s munkánk eredménye — siketnémáink bántó, természetellenes hangja. Ez a tudat ott van lelkünkben, nem hogy békét munkánkban, pihenésünkben, delejes remegésben tartja ki nem elégített kötelességérzetünket s újabb kutatásokra, újabb igazságok keresésére ösztökél bennünket.

Siketnémáink rossz hangját — szokás szerint — siketségükre vezetjük vissza. Azért rossz a hangjuk, mert siket a fülük. A hallás, mint a hang tisztaságának, dallamos csengésének legfőbb öre és ellenőrzője, nincs jelen, tehát a hang tétován elkalandozik, maga is tétovázó, értetlen és siket lesz. Ez a doktrina minket ki nem elégíthet, nekünk nem szólhat. Akik egyszer a siketségbe öltözött némaságot hangos beszédtanítással kikezdzük, ne álljunk meg minden tetszetős jelszóval teleírkált tilalomfánál. Mi a siketnémák hangos beszédre való oktathatóságát irtuk zászlónkra, előre tehát a néma birodalomba, küzdjünk meg annak minden valódi és látszólagos nehézségeivel, akadályáival. Mi fonetikusok vagyunk, nekünk hang kell, szép, tiszta, csengő hang. Mi a hang jegyében járjuk be a világot, hangokat keresünk, azoknak keletkezési módját, forrásait kutatjuk, vizsgáljuk. Útjainkban a természet útjait követjük, annak rendjétől el nem térünk, hogy a természet se pártoljon el tőlünk.

Hisszük és valljuk pedig a következőket: a siketnéma beszédre tanítható; a siketnémának ép oly tiszta, jó beszédhangja lehet, mint a halló embernek. Az első tételt udvariasságból tettem az első helyre, hogy ez alkalommal a másikkal foglalkozhassam. Én siketnémáink testet gyötrő és lelket fárasztó rossz hangját, amely módszereink és hangápolásunk eddigi sikerének nem igen zeng dicséretet, nem a siketségnek tulajdonítom. A hang fizikai forrása nem a fülben, hanem a gégefőben van. A siketnéma gyermek hangját én keltettem életre, azt az én hangérzésem és tudásom irányítja, én ápolom, én gondozom, tehát én vagyok felelős érte, nem pedig a siket fül. Ne panaszoljuk fel tehát a siket fület. Mi és mi és mindig mi, mi vagyunk a siketnémák hangjának a — füle.

A mi tanítási eljárásunk mostanság a beszédtanításban (ha ugyan?) s egyéb elméleti órák tartásában merül ki, külön hangképző, hangápoló órák tartásáról az első osztályon kívül sehol szó nem esik. Pedig intézeteink sajátságos jellege, célja, mely a beszédtanításban csücsösödik ki, már maga magában foglalja azt az elvet, hogy a beszéd érthetősége szempontjából értékes és elfogadható hanganyag kerüljön ki az intézetekből. S ez kellő és szakavatott hangképzés és hangápolás nélkül el sem képzelhető. Ezen a téren rengeteg mulasztás halmozódott fel. Gondoljunk csak arra az egy körülményre, hogy intenzívebb növésben, fejlődésben levő felső osztályos növendékeink beszélő

szerveinek élettani változásából eredő hangesésével, hangkoresulásával úgyszólván senki szakszerűleg nem foglalkozik, senki sem lép föl, mint hangidomító, hangjavító, hangápoló akkor, mikor a növésben, vagy talán nemí érésben levő gyermeknek arra legnagyobb szüksége van.

Ehhez azonban Balassa fonetikáján kívül más igazságoknak a megismerése is szükséges. A siketnémák tanítójának nemcsak a fonetikát, nemcsak az emberi hangszerv alkotását és működését, hanem az élettan, egészségtan és a fizika minden ide vonatkozó törvényét is kell ismernie, tudnia. Ismernie kell a gyermeki hang terjedelmét, változásait és színeit. Tisztában kell lennie az emberi beszédhang összes törvényeivel és szabályaival. Mert csakis ezeknek a törvényeknek figyelmen kívül hagyása, illetőleg nem ismerése okozza siketnémáink erőltetett, természetellenes, túlhangos vagy szintelen, tompa hangját. Már mindjárt a kezdet kezdetén, a hangfejlesztésnél vetjük el a sulykot azzal, hogy erőltetett hangszerv idegzéssel, természetellenes szájjállással, tehát a gyermek hangjának meg nem felelő rezgésszámmal, kellemetlen és fárasztó izomműködéssel akarjuk a némából kicsalni a jó hangot. A tiszta hang képzésében okvetlenül szükséges, hogy a hangképzéssel kiváltott izomérzés ne essék rosszul a siketnémának, hogy a gyermek és a mi hangszálaink egyenlő számú rezgést végezzenek, hogy egy nivójú, egy színű hanggal kezdődjék a hangindítás. Ez nem kicsi dolog. Mihelyest tehát növendékeink zöngét adnak s mi a jó zöngé megrögzítése céljából a gyermekkel hanggyakorlatokat végzünk, tüstént emeljük, vagy szállítsuk le a hangunkat a gyermek hangjának a nivójára, hogy a gyermek izomérzése biztos és állandó bázisra helyezkedjék s a jó hang megfogásánál, illetve megtartásánál a fül felfogó képességéig élestedjék.

Az emberi beszédhangra vonatkozó fizikai törvények regisztrálásáról lemondok, mert ezek érvénye az érzékűek és a siketnémák beszédhangjára való vonatkozásukban teljesen egyenlő. Egészséges beszédszerve a siketnémáknak is van. Hisz azért tanítjuk őket beszélni. A mi eljárásunk sajátossága e tekintetben abban nyilvánul, hogy az oktatás alá vett siketnéma beszédszerveit alaposan megvizsgáljuk s az esetlegesen előforduló hibákat, ha gyógyíthatók, orvosoltatjuk. Itt megemlítem, hogy intézeteinkben a gégetükör behozatalát a rendes tükör használatával egyenlő fontosságúnak tartom. A gyógyypedagógus már nevénel fogva is vindikálhat magának annyi jogot, hogy a beszéd hangadó szerveit nemcsak képen és írásban ismerje, hanem minden egyes adott alkalommal, mikor neki erre a tanítás szempontjából szüksége van, természetben is lássa. Mert ha komolyan vesszük (és miért ne vennők?) mégis csak furcsa, hogy mi, siketnémák oktatói, kik a némából hangot veszünk ki, a képezett hang forrását eredetben soha nem látjuk.

Az emberi hangszerv alkotását és működését is a távolban látszó hegyek kék színében ismerjük. Egész tudomány az. De — hála Istennek — hozzáférhető és megismerhető. Idevágna az élettan és az egészségtan szabályai, kapcsolatosan a fonetika törvényeivel. Mint főfő valami, följegyzésre kínálkozik a lélekzési gyakorlatok fontossága. De nemcsak az első osztályban. A beszéd színezete, dallamossága, hang-

súlya többek között a lélekzetvétele különböző módjaitól is függ. Hogy nem minden gyermek lélekzik egyformán, azt tudjuk. Tehát nem szabad meglepednünk az egy csoportban végzett gyakorlatokkal. Csak a beszéd fonetikai tagoltsága, a hangsúlynak az egyes szókhöz, illetőleg szótagokhoz való kötöttsége készíthet minket arra, hogy olykor-olykor az egész osztállyal is tartsunk ilyen gyakorlatokat. Egyébként sohasem szabad felednünk, hogy mi egyéni tanítást végzünk, hogy kinek-kinek más a tüdőkapacitása, más az izomereje. Ne szedjük hát kottába növendékeink mondanivalóját. Félre a kórusok ütemével.

A lélekzetvétele tehát szintén alapja a jó hangnak. A lélekzési gyakorlatok biztosítják azt az izomenergiát és nyugalmat, amely a jó hang képzéséhez szükséges. Aki rendszeren lélekzik, rendszeren is beszélhet. Minden hangindításnál vigyázzunk tehát arra, hogy a gyermeknek nemcsak a fizikuma, hanem lelki kedélye is nyugodt legyen. A síró és nevető gyermek hangja lehet erélyesebb, avagy csengőbb is, de nem természetes. A kiejtésnél nem szabad munkába vonni olyan izmokat, melyeknek a hangképzéshez semmi közük. A diskurzív hang jóságára vonatkozólag az általános fizikai és pszichikai nyugalom a fő. Ha ilyenkor zörej volna jelen, annak okát a gyermek beszédszerveiben kell keresnünk. (Polyp, adenoid vegetatio, farkastorok, megnyult nyelvcsap stb.) Orrhang akkor keletkezik, ha igen sok, vagy igen kevés hanghullám jut az orrüregbe. Tehát nem akkor, ha az orrüregbe is jut. A hangindítás nyugalmából folyik tehát a zöngé tisztsága is. A zöngének a legnagyobb könnyedséggel kell megindulnia s ha nagyon halk is, nem szabad ingadoznia, hanem tisztának és kissé sötét színűnek kell lennie. Ha valamelyik növendékünknek nagyon magas zöngéje van, meg kell értetni vele, hogy a rezgés a gégefőben, nem pedig — mint nála — a gége fölött van. Hangképző, hangfejlesztő munkánkban magunk is nyugodtak és türelmesek legyünk. Első sorban az kell, hogy a mi zöngénk legyen jó és természetes. Mi se vonjunk munkába oda nem való izmokat. Ha türelmesek leszünk, megérjük, hogy rendszeres hangápoló gyakorlataink által növendékeink beszédszervei mozgékonyak és rugalmasak lesznek, megérjük, hogy növendékeink hangszerveinek izomműködése nekik kellemes lesz, hanganyaguk tetemesen javul s a hangos beszéd folytonos rezgése által lelkük megtelik szervi egységüknek megfelelő hullámzással, hanggal s beszélő kedvük, kifejezési vágyuk gyakoribb és élénkebb lesz. E tétellel igaz voltát bizonyítja az a negatívum is, hogy siketnémáink javarésze azért kapaszkodik a jelnyelv mankóiba, mert a hangos beszéd fizikai fájdalmat okoz neki.

Keveset és általánosságban szóltam. Nem buzogánnyal, hanem apró kavicsok hajigálásával zörgettem a siketség kapuján, hogy kartársaim lelkében siketnémáink beszédhangjának ápolása iránt visszhangot keltsek. Mert a mi hangérzéküinktől és fonetikai készségüinktől függ minden. S talán ki is váltjuk növendékeink beszédhangjából azt a jó hangú dicséretet, mely munkánkat megilleti, ha siketnémáink hangképzése körül megfelelő időnk és hatalmunk lesz, ha vállunkra nem nehezedik növendékeink enciklopedikus tudásának a felépítése, ha intézeteinkben — a szakoktatás lesz bevezetve. **A.**

~~~~~

Gyógypedagógiai intézetek 1909. évi december hó 31-én lezárt rangsora.

N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben ki-nevezetett	Évi fizetés és az 1904 : I. t. c. alapján járó személyi pótlék	Lakás-pénz	Állomáshely
		korona		
VIII. fizetési osztály.				
Berkes János	1900. V. 5.	4000	—	Budapest
Borbély Sándor	1900. V. 5.	"	—	Vác
Herodek Károly	1905. XI. 22.	3600	—	Budapest
Elias Jakab	1906. X. 22.	"	1040	Arad
Klis Lajos	1906. X. 22.	"	—	Budapest
Klinda Kálmán	1907. VII. 15.	"	1040	Kaposvár
Németh László	1908. VIII. 24.	"	910	Kecskemét
Együd Lajos	1909. III. 27.	"	780	Vác
IX. fizetési osztály.				
Nécey János	1897. V. 25.	3200	800	Kaposvár
Bartók Lajos	1897. VII. 25.	"	600	Vác
Ákos István	1901. VI. 24.	"	1000	Budapest
Gácsér József	1901. VI. 24.	"	800	Debrecen
Nagy Péter	1901. VI. 24.	"	—	Kolozsvár
Klug Péter	1902. VII. 17.	2900	—	Szeged
Stanzel János	1902. XII. 22.	"	900	Temesvár
Zádor Endre	1902. XII. 22.	"	"	"
Bihari Károly dr.	1902. XII. 22.	"	1000	Budapest
Lovács József	1904. XI. 1.	"	900	Szeged
Paul István	1904. XI. 1.	"	"	Kolozsvár
Szotfrid József	1904. XI. 1.	"	600	Vác
Váradai Zsigmond	1904. XI. 1.	"	400	Körmöcbánya
Mlinkó István	1904. XI. 1.	"	700	Eger
Válek János	1904. XI. 1.	"	600	Vác
Tar József	1905. XI. 22.	"	900	Kolozsvár
Hertilla Szilárd	1906. X. 22.	2600	800	Arad
Török Sándor	1906. X. 22.	"	900	Szombathely
Séra Lajos	1906. X. 22.	"	1000	Budapest
Káplán Gyula	1906. X. 22.	"	1000	"
Csapó György	1906. X. 22.	"	—	Borosjenő
Éltes Mátyás	1906. X. 22.	"	—	Budapest
Török Gyula	1907. VII. 15.	"	1000	"
Völker József	1907. VII. 15.	"	800	Sopron
Schannen Péter	1907. VII. 15.	"	—	Kolozsvár
Hobler Rezső	1907. VII. 15.	"	800	Sopron
Kirschenhäuter Ferenc	1907. VII. 15.	"	1000	Budapest

N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben ki-nevezetett	Évi fizetés és az 1904: I. t. c. alap-ján járó személyi pótlék	Lakás-pénz	Állomáshely
		korona		
Markovics Árpád	1907. VII. 15.	2600	500	Jolsva
Skultéty Lajos	1908. VIII. 24.	"	1000	Budapest
Pischinger Nándor	1909. III. 27.	"	"	"
Horváth Atilla	1909. III. 27.	"	"	"
Schnellbach Ferenc	1909. VIII. 28.	"	800	Kaposvár
Kabán József	1909. VIII. 28.	"	900	Kolozsvár
Deschensky Ferenc	1909. VIII. 28.	"	900	Pozsony
Kegler Ferenc	1909. VIII. 28.	"	1000	Budapest
Szabados Ödön	1909. VIII. 28.	"	900	Szeged
Ehling Jakab	1909. VIII. 28.	"	800	Arad
Horváth Pál	1909. VIII. 28.	"	800	Kaposvár
X. fizetési osztály.				
Kelemen Ignác	1902. VI. 27.	2200	900	Budapest
Palatinus Károly	1902. XII. 22.	"	720	Kaposvár
Halenkovics Fanny	1904. XI. 1.	"	900	Budapest
Szabady Géza	1904. XI. 1.	"	900	"
38 ~~Kondra Mihály~~ <i>III.</i>	1904. XI. 1.	"	540	Vác
Medgyesi János	1904. XI. 1.	"	900	Budapest
Kleitsch János	1905. XI. 22.	"	"	"
Scholtz Lajos	1906. IV. 22.	2000	630	Ungvár
Vatter Ferenc	1906. X. 22.	"	540	Vác
Hövényes Antal	1906. X. 22.	"	810	Pozsony
Erdős István	1906. X. 22.	"	630	Kecskemét
Istenes Károly	1906. X. 22.	"	900	Budapest
Rédiger Károly	1006. X. 22.	"	720	Arad
Gönczi Gyula	1906. X. 22.	"	630	Kecskemét
Sándor Lajos	1906. X. 22.	"	900	Budapest
Govrik Béla	1907. VII. 17.	"	720	Debrecen
Veress Lajos	1907. VII. 15.	"	630	Eger
Greiner László	1907. VII. 15.	"	810	Szeged
Kolumbán Károly	1907. VII. 15.	"	"	Kolozsvár
Hrivnák László	1907. VII. 15.	"	"	Temesvár
Erdélyi József	1907. VII. 15.	"	630	Eger
Plichta Béla	1907. VII. 15.	"	810	Szeged
Piroska Károly	1907. VII. 15.	"	450	Jolsva
Schreiner Miklós	1907. VII. 15.	"	810	Temesvár
Vissy János	1907. VII. 15.	"	540	Vác
Wolkóber János	1907. VII. 15.	"	"	"
Záborszky Árpád	1907. VII. 15.	"	"	"
Nemere Gyula	1907. VII. 15.	"	630	Kecskemét

N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben ki-nevezetett	Évi fizetés és az 1904: I. t. c. alapján járó személyi pótlék	Lakás-pénz	Állomáshely
		korona		
Lázár Pál	1908. VIII. 24.	2000	900	Budapest
Wellinger Mihály	1908. VIII. 24.	"	"	"
Török Sándor	1908. VIII. 24.	"	810	Temesvár
Adamcsik István	1908. VIII. 24.	"	360	Körmöcbánya
Iván József	1908. VIII. 24.	"	900	Budapest
Puha László	1908. VIII. 24.	"	"	"
Szobolovszky István	1909. III. 27.	"	360	Körmöcbánya
Ábrahám János	1909. III. 27.	"	810	Szeged
Müller Lajos	1909. VIII. 28.	"	"	Kolozsvár
Tasch Péter	1909. VIII. 28.	"	"	Temesvár
Karnay Árpád	1909. VIII. 28.	"	900	Budapest
Derbész Bertalan	1909. VIII. 28.	"	"	"
Schreiner Ferenc	1909. VIII. 28.	"	"	"
Zemkó Péter	1909. VIII. 28.	"	"	"
Fürj Pál	1909. VIII. 31.	"	"	"
Pirovits Jenő	1909. VIII. 31.	"	810	Pozsony
Tóth Zoltán	1909. VIII. 31.	"	900	Budapest
Szentgyörgyi Gusztáv	1909. VIII. 31.	"	540	Vác
Láng István	1909. VIII. 31.	"	810	Szeged
XI. fizetési osztály.				
Fodor Anna	1878. IX. 7.	2200	800	Budapest
Kossovits József	1889. IX. 19.	2000	"	"
Weiser Adél	1889. XI. 12.	"	480	Vác
Horváthné Szabadi L.	1892. VII. 16.	"	800	Budapest
Pápai Mária	1897. V. 2.	1800	"	"
Hinnerné Griffeton L.	1899. VI. 10.	"	720	Temesvár
Begidsánné Zatter Ida	1902. VIII. 9.	1600	"	Kolozsvár
Derbészné Kreupl S.	1906. VII. 14.	1400	800	Budapest
Eötvös László	1906. VII. 17.	"	720	Szeged
Emmer István	1906. VII. 17.	"	640	Debrecen
Schulmann Adolf	1906. VII. 17.	"	560	Ungvár
Winkler Sándor	1907. VII. 16.	"	720	Pozsony
Dávid Mihály	1907. VII. 16.	"	"	Kolozsvár
Vas János	1907. VII. 16.	"	640	Sopron
Csák Sándor	1907. VII. 16.	"	"	"
Fáklya Károly	1907. VII. 16.	"	560	Ungvár
Krupa Pál	1907. VII. 16.	"	480	Vác
Hribik Aladár	1907. VII. 16.	"	320	Körmöcbánya
Fodor István	1907. VII. 16.	"	560	Kecskemét
Tiffert György	1907. VII. 16.	"	640	Arad

N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben ki-nevezetett	Évi fizetés és az 1904: I. t. c. alapján járó személyi pótlék	Lakás-pénz	Állomáshely
		korona		
Horváth István	1907. VII. 16.	1400	720	Szeged
Balázs Géza	1908. VIII. 24.	„	640	Arad
Varsányi Ferenc	1908. VIII. 24.	„	560	Eger
Györgyffy Ákos	1908. VIII. 24.	„	480	Vác
Frey József	1908. VIII. 24.	„	800	Budapest
Michels Fülöp	1808. VIII. 24.	„	„	„
Schnitzl Gusztáv	1908. VIII. 24.	„	560	Kecskemét
Mayer András	1908. VIII. 24.	„	480	Vác
Rieger György	1908. VIII. 24.	„	400	Jolsva
Faragó Géza	1908. VIII. 24.	„	800	Budapest
Nemesdfalvi József	1908. VIII. 24.	„	720	Pozsony
Schäffer Mátyás	1908. VIII. 24.	„	320	Körmöcbánya
Tóth Árpád	1908. VIII. 24.	„	640	Debrecen
Miskey Károly	1908. VIII. 24.	„	320	Körmöcbánya
Juhász Zoltán	1908. VIII. 24.	„	400	Jolsva
Pető Ferenc	1908. VIII. 24.	„	720	Szeged
Simon József	1909. VIII. 24.	„	800	Budapest
Sturm József	1909. VIII. 24.	„	480	Eger
Friedler Lajos	1909. VIII. 24.	„	800	Budapest
Lett József	1909. VIII. 24.	„	480	Vác
Szabó Károly	1909. VIII. 24.	„	800	Budapest
Vayan Ferenc	1909. VIII. 24.	„	720	Temesvár
Tamás István	1909. VIII. 24.	„	560	Ungvár
Varga Béla	1909. VIII. 24.	„	480	Vác
Deschensky Nándor	1909. VIII. 24.	„	320	Borosjenő
Sándor Szilveszter	1909. VIII. 24.	„	560	Ungvár
Joó Sándor	1909. VIII. 24.	„	480	Vác
Kozma Sándor	1909. VIII. 24.	„	„	Kecskemét

Értesítőink mérlege.

— Folytatás. —

A gyermekek számának statisztikai kimutatása bizonyítja, hogy milyen vértelen az intézetek belső életnyilvánulása. A legtöbb intézet nem fejlődhetik az anyagiak hiánya miatt. A siketnémák eltartása címén az állam nem is juttat segílyt az intézeteknek. Az intézetek működésének lehetősége leginkább a társadalom könnyörületességére van alapítva. A *jolsvai* intézetnek alapítványtevői körülbelől 21,700 korona alapítványnak a kamataival járultak a siketnémák oktatásához. Az intézet fentartásához hozzájárul még Jolsva városa évi 1,000, Gömör

vármegye évi 2,000 koronával. A községek segélye évi 300 koronára tehető. Befizetésekből, filléres adományokból gyűjti az intézet jelentősebb bevételeit. Ilyen címen a múlt évben 8,019 korona 90 fillér folyt be.

Az *ungvári* intézet igazgatósága a múlt tanévben adta ki első értesítőjét. Röviden ismerteti az intézet keletkezésének történetét. Hidasi Sándor, Ung vármegye kir. tanfelügyelője és Benkő József apátfőesperes-plébános voltak az elsők, akik felismerve az emberiség ezen újabb kulturális és humánus szükségét, érintkezésbe léptek az illetékes fórumokkal egy intézet alapítása tárgyában. Ennek az intézetnek már a múlt tanévben 50 növendéke volt. De a jövőben való fejlődése nincs biztosítva, dacára annak, hogy az északkeleti vármegyékben 400-nál több tanköteles korú gyermek várja felvételét. *Nyolcszorannyi* tanköteleskorú marad *iskolázatlanul*, mint amennyi iskolába járhat. Pénzkérdésen török meg az eszme, a cél teljes sikere.

Az ungvári intézetnek két gyámolító egyesülete is van, mely a könyörületesség igéjével ajkán feszegeti a társadalom szivét és erszényét. Mindez azonban oly csekély összeget jövedelmez, hogy az intézmény kereke már megakadt volna, ha az utóbbi időben a menhely kötelékébe való felvétel nem nyit új zsilipeket. Az ungvári siketnéma-intézet is a munkácsi m. kir. állami gyermekmenhelytől kapja legtekintélyesebb jövedelmét. Adomány befolyt a növendékek segélyezésére 4,769 korona. Az intézet fentartásához Ung vármegye 1,000, a községek 353, egyéb adományozók 770 koronával járultak. Az intézet vagyona pedig koronákban is csak 2,000, azaz kétezer korona. Ilyen körülmények közt céljától, mely a körzetébe tartozó siketnémák befogadása volna, ugyancsak távol van. Elég azzal megküzködni, hogy az intézet kifelé életképesnek lássék. Érdemes azonban felemlíteni, hogy a leány növendékek a kézügyességi gyakorlatok egy kevésbé ismert és elterjedt ágát: a gobelin-képek készítését tanulják sok gyakorlati érzékkel. Volt olyan gobelin-képük, melyért 100 koronát kaptak.

A siketnémák *aradi* intézetének 7 osztálya volt 67 növendéssel. Az iparos tanulók részére is volt egy osztály 4 növendéssel. Érdekes, hogy ennek személyi kiadásait a felügyelő bizottság fedezte, remélvén, hogy a jövőben ezt is az állam fogja fizetni.

Az aradi intézet már kedvezőbb pénzügyi viszonyok között él. A szegénysorsú tanulók segélyezésére, az intézet dologi kiadásainak fedezésére s az iskolaszolga fizetésére szolgál mintegy 54 ezer koronát kitevő alapjának és alapítványainak kamata. Arad város részéről 2,400 korona hozzájárulás, Arad megyétől 300 korona, Bihar megyétől 720 korona és Csanád megyétől 800 korona. Azonkívül egyesek és községek hozzájárulása 2,300 korona.

A felügyelő-bizottság 3,700 koronát fordított segélyre, az állami gyermekmenhely pedig 6,325 koronát fizetett ki tápdíj címen.

A *kaposvári* intézet múlt évi krónikájában is van egy fényes példa, mely a belső fejlődés akadályainak okait világítja meg. Beérkezett 35 felvétel iránti kérvény az igazgatósághoz, melyből 14 siketnéma gyermek kérvényét intézték el sikeresen. A többi kiszorult és vannak sokan, akik évről-évre kiszorulnak, míg eléri azt a kort, hogy többé figyelembe se veszik kérvényüket, kiszorulnak véglegesen.

A kaposvári eset nem a tankötelezettség hiányának sajnálatos következménye. Itt a felvételt azoktól kellett megtagadni, akiket már szülők intelligenciája akart iskolába adni.

A mult tanévben befolyt könyöradományok összege 3,575 korona 65 fillér. Ehhez járul még 7,293 korona, egyesek és községek adománya és hozzájárulása. Ebben az összegben a legnagyobb tételek az állami gyermekmenhelyek által fizettettek be tápdíj címén. Benne foglaltatik az intézet vagyonának évi kamata, mely szintén fordítható segélyezésre. Az intézet tőkésített vagyon körülbelül 42 ezer korona.

Az intézet hat osztályába 56 növendék járt.

A *körmöczbányai* intézet fejlődési alapja a legszebbek, a legpéldásabbak közül való. Teljes birtokában van azoknak az anyagiaknak, melyeknek segélyével a felvételt pályázó összes siketnéma gyermekek eltartásáról gondoskodhatik. Szegényes viszonyaink között szinte megdöbbentő volt hallani azt a legnemesebb és legtisztább humanizmust, mellyel Körmöczbánya városa kulturális érzékének, emberbaráti kötelességének kifejezést adott. Olyan szép példát statuált a társadalomra szorult sorssujtottak iránti kötelességről, hogy tisztelettel kell adoznunk az emberszeretet iránt tanúsított ily magas intelligenciának. A város 30 ezer koronáig az intézet egész fedezetlenül maradó költségeit hajlandó viselni.

Igen méltánylandó összeggel segízezi az intézetet a m. kir. pénzügyminiszterium, évi 5,000 koronával. Turóc vármegye hozzájárulása évi 1,000 korona. Az intézet egyéb jövedelmét képezik Árva és Bars vármegyék 1,000—1,000 koronás, Zólyom vármegye 3,347 koronás és Trencsén vármegye 2,000 koronás alapítványainak kamatai. A hozzá tartozó községek évi hozzájárulása mintegy 1,200 koronát tesz ki. Ezenkívül adományok és gyűjtések útján mintegy 800 korona folyik be.

Az elmúlt iskolai évben 30 gyermek folyamodott felvételért. Evégből párhuzamos első osztályt állítottak fel és nem útasítottak vissza egy gyermeket sem. Az intézet 6 osztályú. A növendéklétszám 71 volt.

(Folyt. köv.)

Szakirodalmi szemle.

A német siketnéma-intézeti tanárok Szövetségének VIII. kongresszusa. (Folyt és vége.) *Kische* előterjesztésének letárgyalása után *Riemann G.*, a siketnéma-vakok nowawesi intézetének tanára tartott előadást a siketnéma-vakok, a közellátó siketnémák és a nagyothalló vakok oktatásmódjáról. Eljárását néhány növendéken be is mutatta. *Riemann* előadása után az elnök felolvasta a német császártól és a szász királytól érkezett köszönő táviratokat. Azután *Nordmann*, a brombergi siketnéma-intézet igazgatója, 2¹/₂ óras felolvasást tartott „a siketnéma-intézetek részére készítendő tanításterv alapvonalairól.“ Az eredménytelen tanítás oka — a felolvasó szerint — a rossz alapon épült tanítási tervben keresendő. Sok esetben a jó tanítástervnek helytelen magyarázata is útvesztőbe visz. Világosságra van tehát szükség. A tanításterv célja a szép, az igaz, az istenség, egyszóval

az eszmény (ideál) megismerésére való törekvés. A siketnéma-oktatás oly gyógyítapedagógiai beavatkozás, amely őt a beszéd használatára képesíti. Kezdetben a némaságon orvosi beavatkozással akartak segíteni, később az oktatás vette át a szerepet. Volt idő, amikor a népiskolát állították követendő példa gyanánt. Megfeledeztek azonban arról, hogy az érzékű gyermek iskolábalépésekor „ismert nagyság”, a siketnéma azonban „ismeretlen X.” Ha a siketnéma lelkébe az összes megmaradt érzékszervvel képesek volnánk behatolni, az elvesztett hallást akkor sem tudnók pótolni. A hallás elvesztése által — nagy általánosságban azt mondhatjuk — a siketnéma észbeli képességei is sokat szenvedtek. A siketnémára azonban a némaság nagyobb csapás, mint a siketség. Ez kirekeszti őt az emberiség és a szociális társadalom közösségéből. A társadalom aktív és passzív szellemi életet élő tagokból áll. A siketnémát csak passzív szellemi életre képesíthetjük. A leolvasás (beszédozvasás) azonban nagyon problematikus értékű és még a passzív szellemi életre sem képesíti elengedően a siketnémát. *Továbbképzésüket csak az olvasás megkedveltetésével biztosíthatjuk.* A siketnéma — mondja Nordmann — szívesen olvas, ha szellemi képességeinek megfelelő olvasnivalóval látjuk el és ha túlsokat nem követelünk tőle.

Álljunk meg itt egy pillanatra! Nézzük csak, milyen elbánásban részesül nálunk az olvasás-tanítás? A legújabbban módosított *tanterv* az olvasást a III. osztályból törölte, így tehát csak a IV. osztályban kap a siketnéma tanuló könyvet a kezébe. Azt mondják, hogy a III. osztályban az olvasmány megértetése sok nehézséget okozott. Megengedem, hogy ezen a fokon ez a tárgy kemény dió volt, de ez nem ok arra, hogy félrelökjük. Minél keményebb a dió, annál edesebb és zamatosabb a gyümölcse. Vagy tán, ha állni hagyjuk, megpuhul? Legfeljebb megszikkad. A III. osztályú tanuló legalább is 300—400 szót ismer. Ezek keretében pedig már lehet érdekes olvasmányt nyújtani a siketnémának. Miért ne vegye tehát hasznát nehezen szerzett tudásának?! Ha rajtam állana, én már a II. osztályban olvastatnék *könyvből* 4—8 összefüggő mondatocskát a siketnéma tanulóval. De hát minek is tanítjuk az I. osztályban a növendékeket a betűk nyomtatott alakjaira, ha még csak 3 év múlva veheti ennek hasznát? Tudom, azt mondják: a beszédtanítás legyen hangjavítás, szépirás, fogalmazás és *olvasás* is, szóval minden. Azonban nem itt a hiba. Nagyobb és régibb baj, hogy nincsenek iskolakönyveink. Ebben a tekintetben még a zágrábi siketnéma-intézet is előbbre van. Nálunk az iskolakönyvek ügye legalább 8—10 éve vajúdik, minden nagyobb eredmény nélkül. Nem akarom azonban elhinni, hogy százegynehány ember között nem akadna tiz, aki ne tudná ezt a kérdést megelégedésre megoldani. Tökéleteset, teljesen hibátlant nem vár senki sem. Ilyet készíteni még sehol sem sikerült. De a kevésbé jó is jobb a semminél!

A jó iskolakönyv nyelvezetének — mondja a felolvasó — életrevalónak kell lennie. Az iskolai hangnemben (pl. „A kutya. A kutya háziállat. A kutyának feje, nyaka, törzse és négy lába van . . . . A kutyának nincs patája. A kutyának karma van . . . . A kutyák csontot rágna. Ők kenyeret is esznek. A kutyák ugatnak . . . .” stb.) irt

könyv dagályos és teljesen értéktelen. Az olvasókönyvnek olyannak kell lennie, hogy a siketnéma tanulót az olvasottak gyors felfogására és reprodukálására képesítse.

A beszéd-tanítás — *Nordmann* szerint — tulajdonképeni beszéd-tanításra és olvasásra oszlik. A tulajdonképeni beszéd-tanítás részei a tárgyi és alaktani nyelvtanítás, a társalgás, az általános ismeretek nyújtása és a fogalmazás. Képesítenünk kell a növendéket arra is, hogy írásbelileg (a legegyszerűbb értesítéstől kezdve a levélig minden formában) magát kifejezni tudja. A cél elérése érdekében *Nordmann* a siketnéma-intézeteket *kilenc évfolyamúakká* akarná kibővíteni. A beszéd-tanításnak a jelenleginél nagyobb teret kíván biztosítani. A reáliák tanítása — szerinte — csak a 6-ik osztályban kezdődnek.

Ezt a kívánalmat teljesen méltányolni tudom. Eddigél azzal álltattuk a közönséget és *önönmagunkat*, hogy „az alsó I—IV. osztályokban a családi iskola nyújtotta beszédképesség” elérését tűztük ki célul. Körülbelül azt mondtuk, hogy a siketnéma 4 év alatt olyan beszédképességre tesz szert, mint az iskolábalépő épérzékű gyermek. Ez nem áll, ez fraus pia!

Nordmann felolvasásában a reáliák nagy anyaga miatt is kikelt. „A reáliák nagy anyaga — mondja ő — egyéb hátrányai mellett, a siketnéma-iskolákat tulajdonképeni céljuktól, a beszéd-tanítástól térítette el.” Sürgősen kívánja tehát a reáliák anyagának alapos redukálását. A számtannal sem tesz kivételt. Mivel pedig a beszéd-tanítás a növendék részéről sok figyelmet és nagy munkásságot kíván, a tanítási órák számának leszállítását javasolja. Az alsó fokon napi 3, a középső fokon $3\frac{1}{2}$, a felső fokon legfeljebb napi 4 órai oktatásban kívánja a növendékeket részesíteni.

A tanítási órák számát minálunk a legújabb tanterv eléggé leszállította. Átlagszámítással heti 6 tanítási órával van most kevesebbje egy-egy osztálynak, mint azelőtt volt. Ebben a tekintetben tehát elismerésreméltó reformot hozott a módosított tanterv. Az első három osztálynak naponta átlag $3\frac{3}{4}$, a következő kettőnek $3\frac{6}{8}$, a legfelső kettőnek pedig $4-4$ elméleti órája van. Kár, hogy az órák számának leszállításával *arányosan* az anyagot is nem redukálták. Belátom, hogy a nyelv nagy complexumából nehéz valamit kihagyni, de viszont be kellett volna látniok az intéző köröknek azt is, hogy heti 20—24 órában az eredmény veszélyeztetése nélkül nem lehet azt elvégezni, amire azelőtt heti 24—27 órát szánhattunk. Régebben is hallottam azt a panaszt, hogy az előírt anyagot lehetetlen elvégezni, mit szólnunk most? Minimális számításal évenként 100—140 órával kevesebb idő alatt kell ugyanazt a feladatot megoldanunk. Ezen csak az anyag redukálásával és a tanítási idő kitolásával lehetne gyökeresen segíteni.

Az órarendre vonatkozólag *Nordmann* azt jegyzi meg, hogy azt minél változatosabbá kell tennünk. A tanítástervnek pedig nem szabad a tanítási szabadságot korlátoznia. A mi tanítástervünk is a tanítási szabadságot irta zászlajára, helytelen értelmezések révén azonban gyakran az ellenkező hirdetője.

Nordmann felolvasásának tárgyalása folyamán is érdekes szakvélemények és megjegyzések hangzottak el. *Fieth* iskolatanácsos szín-

tén a tanítási anyagnak leszállítása mellett foglalt állást. *Karth* igazgató főleg a nyugalombiztosítási siketnémák tanítási anyagának leszállítását tartja kívánatosnak. Ezeknél inkább a gyakorlati képzés érvényesüljön. *Knüpf* szerint a siketnéma-oktatás célja nem lehet más, mint a növendékek beszédképességét olyan fokra emelni, hogy továbbképzésük önképzés által lehetővé váljék. *Kroiss* szerint a tanítási tervek legnagyobb hibája az, hogy tudományos képzési célt tűznek maguk elé. Ettől a mi tanítástervünk sem ment. Legjobban bizonyítja ezt az a körülmény, hogy a felsőbb osztályok vezetői közül nem egy állandóan a Lexikont bújja. *Kroiss* felszólalását az „Organ“ azzal a megjegyzéssel kíséri, hogy ez a gondolat hivatva van a siketnéma-oktatásnak a jövőben irányt szabni. *Ulbrich* a növendékeknek különböző szempontok szerint való osztályozása mellett foglalt állást. Az osztályozásokhoz — mondja ő — a tanítási terveknek is alkalmazkodniuk kellene. *Borchard* kisasszony a növendékek gazdasági oktatása mellett foglal állást. *Vatter János* egy általános értékű tanításterv készítését lehetetlennek tartja. Szerinte elég, ha az a követendő főbb elveket sorolja fel.

A hozzászólások elhangzása után a nagygyűlés a felolvasó által hangoztatott elveket — *Karth* ajánlatával egyetemben — elfogadta.

Schorsch E. a nagygyűlésről a „Blätter“-ben írott tudósításban megemlékezik a lipcei intézetben rendezett rajz- és kézimunkakiállításról is, amelyen mintegy 20 siketnéma-intézet vett részt.

Volt a nagygyűlésnek szenzációja is: *Lindner* érzékeltető készüléke. Ezt a készüléket *Schorsch* következőképen írja le: „Tudjuk, hogy a mikrofonra ejtett szavak következtében a hanghullámok a mikrofon szénlemezét erősebb és nagyobb számú rezgésbe hozzák. Az elektromos áram pedig a mikrofon rezgéseit teljes hűséggel továbbvezeti, sőt azokat a vezeték végén elhelyezett fémlemeznek is közvetíti, mint azt a telefontól is láthatjuk. Ebben az esetben azonban nem kagyló, hanem sodronytekercs közvetíti az áramot. Ha a primaer áramkörben változás áll be, akkor ugyanezt észlelhetjük a secundaer vezetékben is. Ha a primaer áramkörben beállt változás valamely hanggal közös vonásokat tüntet fel, akkor ugyanez az eset áll be a secundaer áramkörben is. Ami egyúttal azt is jelenti, hogy minden hangot a rezgések számából is meg lehet ismerni. Hibája a készüléknek, hogy a lemez rezonanciája káros befolyást gyakorol a rezgések teljes megbízhatóságára. Mivel a lemez mély hangú, így leghűebben az *a* hangot közvetíti, ellenben az *i*-t már bizonytalanabban. Az indukciótekercsek elektrodjait a kis- és hüvelykujjra húzzuk, a másik kettőt pedig összekapcsolva, a kéz csuklója köré csavarjuk. Az *a*-nál mindkét ujjban, az *i*-nél a mutatóujjban érzünk rezgést. Minden közbeeső hangot a kisujjban érzünk, mégpedig annál jobban, minél inkább az *i*-felé hajlik stb. Így azután a siketnéma különféle rezgési képek birtokába jut. Ezek a képek azonban csak támpontot nyújtanak a látási képek megrögzítéséhez.“

Lindner készülékét a bemutatón megjelentek vegyes érzelmekkel fogadták. Maga a feltaláló is úgy nyilatkozott találmányáról, hogy még tökéletesedésre vár. Beválik-e majd a gyakorlatban, az még a jövő

titka. Lehet, hogy az artikulatorikus oktatás nélkülözhetetlen segítő eszközévé válik, de sokkal valószínűbb, hogy Heinicke „arkánium“-ának sorsára jut.

A lipcei kongresszus ismertetése kapcsán meg kell emlékez-nem arról a „meglepetés“-ről is, amelyet a helyi bizottság jó előre kilátásba helyezett a megjelenő kartársaknak. Ugyanis Heinicke Sámuelnek ez alkalomra írott legújabb életrajzi adataival kedveskedt minden jelenlevőnek. Ámbár csekélységnek látszik az egész, mégis nagy értékű volt ez a meglepetés. Értékessé az a körülmény tette, hogy ezt a munkát — amint a címlapján olvashatjuk — a helyi bizottság a szász királyi vallás- és közoktatásügyi minisztérium *üdvözleteként* nyújtotta át a kongresszusnak. A 148 oldalra terjedő művet, melynek címe: „*Neue Beiträge zur Kenntnis Samuel Heinickes*“, Schumann György és Schumann Pál dr., a lipcei intézet igazgatója, illetőleg tanára írták. Miután ez az érdekes mű, egy német kollegám jóvoltából, hozzám is eljutott, alkalomadtán röviden ismertetni fogom.

Visszapillantva most már a lipcei kongresszus lefolyására, már csak egyet szeretnék megállapítani — amit különben *Schorsch* a „Blätter“ hasábjain is megállapított, — hogy Szászország siketnéma-tanárai a lehető legjobb egyetértésben élnek felettes hatóságokkal.

Vajha — végre-valahára — mirőlunk is azt irhatnák!

Erdős István.

HIVATALOS RÉSZ.

I. A siketnémák váci kir. orsz. intézete és II. A siketnémák budapesti áll. intézete Tekintetes Tanári Testületének.

174.

1909.

Tekintetes Tanári Testület!

A „Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete“ választmányá-nak Vácon, 1909. évi szeptember 25-én tartott gyűlése felhatalmazott engem (jzkv. VI. p.), hogy a *siketnémák jogvédelme* ügyében a további munkálatokat — a váci és budapesti kartársak segítségével — bizottságként végezzem.

Mielőtt e dologban értekezletre hívnám az igen tisztelt Kartárs Urakat, tanácskozásunk sikerének biztosítása céljából közlöm az alábbiakat.

a) *Balogh Jenő dr.* egyetemi tanár urat személyesen felkeres-tem ez ügyben. A vele történt tanácskozás eredményeül kaptam a következő felszólítást:

„A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület“ magyar csoportja évek óta foglalkozik azokkal a reformeszmékkel, amelyek büntetőjogunk átalakítása érdekében tárgyalandók, illetőleg a törvényelőkészítés terén megvitatandók volnának.

A magyar csoport választmányja arról értesült, hogy a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete legújabb időben tartott ülésain olyan reformeszméket hozott szóba, illetőleg tárgyalt, amelyek a fiatalok érdekében alkotott törvényben, illetőleg bün-

tetőjogunk reformjának keretében megvalósíthatók volnának. Köszönettel fogjuk venni, ha Egyesületünk munkálatai számára becses véleményüket szívesek lennének írásban kifejtteni a következő kérdésekre nézve:

1. *Minő intézkedéseket kellene törvénybe foglalni a siketnéma gyermekek jogvédelme érdekében?*

2. *Szükséges-e az 1878. V. tc. 88. §-ának*) módosítása és ha igen, minő irányban?*

3. *A bírói eljárásban a siketnéma terhettek vagy tanúk kihallgatását miképpen kellene szabályozni? Különösen kívánatos volna-e a siketnéma-intézeti tanárokat a siketnéma terhelt, illetőleg tanú kihallgatásánál kötelezőleg meghívni?*

Becsés véleményüket szíveskedjék az alulírott címre (V. Igazságügyminiszterium II. emelet) postai úton megküldeni. Őszinte tisztelettel Rickl Gyula s. k. miniszteri tanácsos.

b) *„Siketek és némák jogvédelme. Bihari Károly javaslata 1906. IV/18.*

A beérkezett adatok áttanulmányozása után javaslatom a következő:

1. A dr. Márki Hugó ügyvéd úr értekezése**) általában alapul szolgálhatna a vegyes bizottság tárgyalásának.

2. Az említett értekezés átdolgozandó volna a következőkben foglalt szakvéleményeim, illetőleg javaslataim szerint.

3. Az értekezés mindenestre kibővitendő az én alábbi konkrét javaslataimmal. Meggondolandó, nem volna-e helyesebb ezekhez hasonlóan a siketekre és némákra vonatkozólag teljesen önálló törvényjavaslatot szerkeszteni. Az én osztályozásom feleslegessé teszi a hallókra vonatkozó számos törvény módosítását.

Általános rész.

A siketek és némák jogi szempontból a következőleg osztályoztatnak:

1. *Hülyenémák* azok, akik siketségük és némaságuk mellett még oly alacsony értelmi fokon is vannak, hogy magukat jelekkel sem tudják megértetni.

2. *Némák* azok, kik csupán jelekkel képesek gondolataikat kifejezni.

3. *Siketek* azok, kik siketségük dacára hangzó beszéddel vagy legalább írással képesek gondolataikat közölni és másoknak hasonló módon kifejezett gondolatait megértetni.

A *hülyenémák* a 12 évnél fiatalabb, a *némák* a 12 évesnél idősebb kiskorúakkal esnek egyenlő jogi elbírálás alá.

A *siketek* ugyanazon jogokkal bírnak, mint a hallók.

M a g á n j o g.

Érvényes jogügyletet *némák* csak közjegyző előtt köthetnek. (Siketek szabadon.)

*) Tájékoztásul ide írom a hivatkozott 88. §-t. „Siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírnak: büntett vagy vétség miatt nem büntethetők.“

**) V. ö. l) pont.

Némák terhelő jogügyleteinek megkötésénél, változtatásánál és tárgyalásánál szakértő-tolmács is alkalmazandó.

Büntetőjog.

Némák esküre nem bocsáthatók. Néma részére már a járásbíró-ságnál hivatalból rendelendő védő és szakértő. A tolmácsi teendőket is a szakértő végzi. (Német bir. bünt. perrend. 140. §.) A szakértő állapítja meg, hogy a kérdéses egyén hülyenéma-e vagy néma.

Szakértőül és tolmácsul a *némák* részére az egész ország területére egy, vagy szükség esetén a kir. Táblák illetékességi körei szerint több némaintézeti tanár neveztetik ki.

A szakértő szakvéleménye a gyógypedagógiai országos szaktanácshoz felelbevezhető felülbírálás végett.

Közoktatás.

Az a néma, kinek intézetbeli neveléséről a szülő nem bír vagy nem akar gondoskodni, a gyámhatóság által elhagyottnak nyilvánítandó és előbbi esetben az állam, utóbbi esetben a szülő költségén valamelyik némaintézetben nevelendő. Az ilyen gyermek gyámja a nagykorúságig az illető némaintézet.

Véderőtörvény.

A 1889. évi VI. tc. Utasításának 90., 25. és 94. §-ai alapján a siketek és *némák* a sorozó-bizottság elé vezetetés nélkül is ennek határozata alapján törölhetők. (Még beveendő:) A sorozó-bizottság határozatának alapjául szolgáló bizonyítékot a közigazgatás katonai ügyosztályai hivatalból szerzik be az illetékes némaintézet, esetleg a tisztii orvos útján.

Szives figyelmükbe ajánlom továbbá tisztelt Kartársaimnak:

c) „*Ügyünk a gyermekvédő kongresszuson*“ és „*A siketnéma gyermekek védelme*“ című cikkeket. (Gyógypedagógia Szemle I. évf. 1899. 10. sz. 169—171. és 179—189. oldal. *Borbély S.*)

d) „*A siketnémák megvédéséről*“. Irta és Egyesületünk 1904. évi közgyűlésén, Szegeden felolvasta: *Falta Marcel dr.* szem- és fülorvos, a siketnémák szegedi int. szakorvosa. (1904-iki Évkönyv 31—43 l.)

e) „*A siketnémák jogvédelme*“. Irta: *Márki Hugó dr.* ügyvéd. Felolvastatott Egyesületünk 1905. évi közgyűlésén, Budapesten. (Szemle VII. évf. 1905. 9. sz. 152—163. l.)

f) Egyesületünk *Törvényjavaslat-tervezete* a siketnémák tanítási kötelezettségéről és a siketnémák intézeteinek anyagi ellátásáról. (Magyar Siketnéma-Oktatás 1908. X. évf. 6—7. sz. 90—95. l.)

g) A „*Budapesti Hirlap*“ 1909. évi december 30-iki számának „*Fiatalkorú büntettek*“ című vezető cikkelye. Irta *Edvi Illés Károly*.

Kérem igen tisztelt Kartársaimat, sziveskedjenek ezen nagyfontosságú dologgal minél behatóbban foglalkozni, hogy munkálkodásunkat a mindannyiunk által óhajtott siker jutalmazza.

Szives kartársi üdvözléssel

Budapest, 1909. december 31-én.

Kegler Ferenc
e. titkár.

V E G Y E S E K .

Hagyomány a siketnémáknak. A multkoriban az a hir járta be a lapokat, hogy Konyovits István 60 ezer koronát és 80 hold földet hagyományozott a zombori siketnémáknak. *Klug Péter*, a siketnémák szegedi intézetének igazgatója tudakozódott a dolog felől és mi ő tőle kaptuk a végrendeletnek e hagyományra vonatkozó részét, amely — sajnos — másként és így szól: „Zomborban, a Nenadies nevű pusztában fekvő Sztrilich Amália ellen vezetett birói árverésen és Józits Jánosné Fratricsevits Antóniától vett több-kevesebb (63) hatvanhárom hold földet a rajta emelt összes épületekkel együtt, a zombori Bility-Obzir pusztában fekvő több-kevesebb (18) tizennyolc lánc földet, a Zomborban, Felsőváros Bezdáni-út 22. összeirási számú házat és betétköveteléséből (50000) ötvenezet koronát hagyományozok egy „Zaduzsbina Sztevána Konyovitsa Nikolinog“ címet viselő, a most megjelölt 22. összeirási számú házban létesítendő táp- és gyógyintézet céljaira, mint alapítványra, melyben az alapítvány jövedelmeinek megfelelő számú ($\frac{2}{3}$) kétharmad részben helybeli g. k. szerb és $\frac{1}{3}$ részben helybeli és bármely más vallású siketek, vakok, siketnémák, eskórosok és (80) nyolevan évet meghaladó szegény betegek eltartassanak, ápoltassanak és gyógykezeltesenek életük végéig, egy, a helybeli g. k. szerb egyházközség által élethossziglan megválasztandó görög keleti szerb hitvallású orvostudor felügyelete és igazgatása alatt. Kihagyva a kihagyandókat“.

A középkor egyes szerzetesrendjeinek jeleiről. A gyarló emberről azt tartotta a középkor, ha szólásra nyitja száját: három esetben kétszer biztosan vétkezik. Innen a közmondás is: „Ne szólj szám, nem fáj fejem.“ A hallgatás tehát erénnyé lett. Az erények gyakorlása minden időben a papság, főleg pedig a szerzetesek hivatása volt. *Eötvös József báró* a karthausiakról írja, hogy csak „Memento mori!“-val köszöntötték egymást, máskor mélységes hallgatásba merültek. A trappisták örökös némaságra voltak kárhozthatva. A bencések, ciszteriek és más szerzetesekről is feljegyezték, hogy a hallgatás erényét gyakorolták. Miután pedig társas élet a legszükségesebb társalgás, eszmecsere nélkül el sem képzelhető, a hangos beszéd helyébe a jel lépett. Ezeknek a jeleknek egy része teljesen megegyezik siketnémáink természetes jeleivel, s mint ilyenek, még a laikus által is első pillanatra megérthetők. Ime néhány példa: „A méz jele: egyik újjadat értesd a nyelvedhez. — Ha sőt akarsz, fogd össze újjaidat és rázd kezedet, mintha sóznál. — Ha vaját akarsz, simogasd három újjaddal tenyeredet. — Ha halat akarsz, mozgasd kezedet, mint az úszó hal farkát szokta mozgatni. — Ha vesszőt akarsz, szorítsd ökölbe kezedet és tégy úgy, mintha valakit meg akarnál verni. — A vonalzó jele: mutatóújjadat bal kezed hosszában húzogassad, mintha vonaloznál.“ — Azonban azok a jelek, amelyek a lelki élet festésére szolgáltak, már nem olyan könnyen érthetők meg, siketnémáink jeleivel sem tüntetnek fel közös vonásokat. (Reuschert: „Gebärdensprache“ nyomán.)